

רושם

כד. הרושם³⁸ על העור כתבנית כתב - פטור, שאין זה דבר המתקיים. אבל אסור מדברי סופרים, גזרה משום דבר המתקיים³⁹.

כה. הרושם לסימן בעלמא⁴⁰, ואינו תבנית כתב כלל, ולא כמין אותיות⁴¹ - מותר בקלף, מפני שהוא קשה והרושם שבו אינו מתקיים. אבל בנייר - אסור⁴², מפני שהרושם שבו מתקיים זמן מרובה, ואסור מדברי סופרים, גזרה משום תבנית כתב שחייבים עליו כשהוא מתקיים.

ויש אוסרים אפילו בקלף, לפי שסוברים שהרושם לסימן בעלמא - חייב אם הוא דבר המתקיים, שכן היו רושמים על קרשי המשכן לידע איזה בן זוג⁴³. והרושם על הקלף שהוא דבר שאינו מתקיים - אסור מדברי סופרים, גזרה משום דבר המתקיים. וירא שמים יחמיר לעצמו כדבריהם⁴⁴.

כו. הרושם רשמים וצורות בשטר וכיוצא בהם כדרך שהציירים רושמים - חייב משום תולדת כותב⁴⁵.

מוחק

כז. המוחק על מנת לכתוב במקום שמחק - מאבות מלאכות הוא, שהיו כותבין על קרשי המשכן לסימן לידע איזה בן זוג ופעמים שמעה והיה מוחק מה

חייב, ובשריטה אחת על נסר אחד פטור, אבל אסור מדברי סופרים (שוע"ר ס"ז).

44. שוע"ר ס"ז. אף שהעיקר להלכה כדעה הראשונה.

45. שוע"ר ס"י. וראה לעיל סי' שב שאם צייר על כלי ובכך גמר את עשיית הכלי - חייב משום מכה בפטיש, אבל מצד הציור עצמו אין בו משום מלאכה.

וראה שוע"ר סי' שב ס"ה שאם צייר רק "מקצת הצורה" - הציור מצד עצמו אינו חשוב מלאכה". ונראה שאין בזה אפילו משום חצי שיעור, ודומה לכותב מקצת אות אחת (שאסור לכל היותר רק מדברי סופרים - ראה לעיל סעיף יט).

38. היינו בציפורן ולא בדיו, דבדיו הרי הוא כותב (חידושי צ"צ נ, א).

39. שוע"ר ס"ז.

40. כגון שרושם בציפורן על הספר לסימן במקום שיש טעות (שוע"ר ס"ז).

41. והיינו שהסימן אינו מוכר כסימן אצל בני אדם (על דרך המספר, כדלעיל בפנים), אלא הוא מין סימן שרושמים כמה בני אדם (ע"פ חידושי צ"צ שם).

42. אבל קיפול דפי הספר לזיכרון מותר (ראה שבט הקהתי ח"א סי' קל).

43. ולפיכך אם שרט על גבי דבר המתקיים, שריטה אחת על גבי שני נסרים או שתי שריטות על נסר אחד לסימן -

שכתב וחוזר וכותב במקומו⁴⁶.

כת. המוחק אותיות - אינו חייב אלא על שתי אותיות. אבל על אות אחת - פטור, אבל אסור מן התורה כשאר חצי שיעור⁴⁷.

כז. אפילו לא מחק אותיות אלא טשטוש דיו בלבד - חייב, הואיל וחיוב המוחק הוא משום שעושה כן על מנת לכתוב, דהיינו שמתקן מקום לכתובה⁴⁸. והוא שיהא במקומו כדי לכתוב שתי אותיות⁴⁹.

ל. וכן הדין במסיר שעוה מן הקלף כדי לכתוב במקומה⁵⁰.

לא. והוא הדין המסיר שעוה שנמפה על האותיות, דמה לי מתקן מקום לכתובה ומה לי מתקן אותיות, ואדרבה זה תיקון יותר.

ויש מקילין בזה⁵¹.

לב. אבל למחוק שלא על מנת לכתוב - לא היה במשכן, ואין זו מעין מלאכה כלל. ומדברי סופרים אסור אפילו למחוק שלא על מנת לכתוב⁵².

לג. אסור לשבור עוגה שעשו עליה⁵³ כמין אותיות⁵⁴, אף על פי שאינו מכוין

46. שוע"ר ס"ד.

47. שוע"ר שם.

48. וראה בדה"ש סי' קמד סוסק"י שהמוחק טשטוש דיו שעל ידיו (ע"י רחיצה במים וכיו"ב) - אין בזה שום איסור, ולא אמרו שהמוחק חייב אלא כשמוחק במקום הראוי לכתובה, וידים אינו מקום הראוי לכתובה.

49. שוע"ר ס"ד.

50. שוע"ר שם.

51. שוע"ר שם. וראה גם סי' לב סכ"ד.

52. שוע"ר ס"ד.

53. האיסור הוא לא רק באותיות הכולטות על העוגה כדמשמע מלשון רבנו כאן: "עוגה שעשו עליה כמין אותיות", או כלשון רבנו בסי' שמג ס"י: "עוגה שכתובים עליה אותיות", אלא גם אם האותיות חקוקות בעוגה - אסור לשבור,

כמו שכתב רבנו בסי' תנח ס"ח: "יש אוסרין לשבור עוגה שיש בה כמין אותיות (ע"י דפוס או בידיו), אע"פ שאין מתכוין למחקם אלא לאכלם ביו"ט".

ולפי זה בימינו אסור לאכול בשבת כל מיני ביסקויטים שיש בהם אותיות חקוקות.

וראה בקצוה"ש סי' קמד בדה"ש סוסק"ג שמותר לחתוך בסכין ולקלוף כל שטח האותיות, ואם מחמת זה ישברו האותיות - אין בכך כלום, כיון שאינו מתכוין ולא פסיק רישיה הוא.

54. משמע שרק אם יש עליה "כמין אותיות" - אסור, אבל אם יש עליה ציורים - מותר. וכן משמע בשוע"ר סי' תס ס"ט שאם "עשה ציורין על המצות" ("כמין חיה ועוף" - לשון רבנו שם ס"ז) - "מותרות באכילה", ע"ש.

אלא לאכילה⁵⁵, מפני שהוא מוחק⁵⁶.

לד. אותן ספרים שכתוב עליהם אותיות בראשי חודי הדפים - יש אוסרין לפתחן בשבת, משום מוחק. ואף שאינו מתכוין לכך - פסיק רישיה ולא ימות הוא. ויש מתירין, כיון שכתבתן קיימת ואפשר להקריבן בקל והרי הן כמקורבין, ואינו כמוחקן. וכן נוהגין⁵⁷.

לה. המוחק רשמים וצורות - חייב משום תולדת מוחק⁵⁸.

לו. [מכתב שהוא חתום בחותם שיש בו צורה או אותיות - יש איסור בפתיחתו משום מוחק⁵⁹].

משרטט

לז. המשרטט על העור⁶⁰ כשבא לחתכו⁶¹ - הוא מאבות מלאכות, שכן עשו בעורות המשכן כשחתכום⁶².

וכן המשרטט אפילו על הקלף או הנייר כדי לכתוב ביושר - חייב⁶³.

55. שוע"ר ס"ד. שלא במתכוין - אין בכך כלום, כי אין זה

פסיק רישיה.

57. שוע"ר ס"ד.

58. ע"פ שוע"ר ס"י.

והיינו אם מוחק ע"מ לצייר, אבל אם מוחק שלא ע"מ לצייר - פטור אבל אסור מד"ס, וכדלעיל בפנים גבי אותיות.

59. שוע"ר סי' תקיט ס"ו.

60. היינו שמעביר דבר חד על גבי העור באופו שעושה חריטה בעור.

61. ומשרטטו תחילה כפי מה שהוא רוצה להאריך להרחיב ולקצר החתוך, ואחר כך מעביר הסכין דרך השרטוט (שוע"ר סי"א).

62. שוע"ר סי"א. וראה גם לעיל סי' שיד לגבי מלאכת מחתך.

63. שוע"ר שם.

55. שוע"ר ס"ד.

כלומר, אפילו אם עושה כן בדרך אכילה ע"י שמכניס לפיו - אסור, כמפורש בדברי רבנו בסי' שמג ס"י "עוגה שכתובים עליה אותיות - אסור לאכלה בשבת". וכן בהמשך שם "לא יתן גדול לתוך פיו של תינוק".

אבל לתינוק מותר לאכול העוגה, שוע"ר סי' שמג ס"י.

56. שוע"ר ס"ד. ומטעם זה אסור לקרוע ניר שכתוב עליו אותיות אף שלא מתכוין למחיקה. וכן מפורש בשוע"ר בסי' תקיט ס"ו. ולכן צריך ליזהר מאד בפתיחת כל מיני שקיות וניירות של מאכלים ומשקאות שלא לקרוע במקום שיש בהן אותיות, ואם תוך כדי הפתיחה נקרעו בכל זאת אותיות